

С. Криворучко,
вчитель трудового навчання (технологій),
Більковецький ліцей
Коростишівської міської ради

Проектна діяльність як засіб реалізації діяльнісного підходу на уроках трудового навчання (технологій)

Анотація. У статті аналізуються сучасні тенденції в освіті та педагогічні підходи, які спрямовані на активізацію освітнього процесу та підвищення мотивації здобувачів освіти на заняттях навчального предмета «Технології». Досліджується роль проектної роботи як ефективного способу залучення їх до активного навчання та розвитку практичних життєвих навичок. Розглянуто сутнісні характеристики діяльнісного підходу та охарактеризовано роль проектної діяльності у сприянні реалізації цього підходу на заняттях навчального предмета «Технології». Визначено переваги проектної діяльності: формування самостійності, комунікаційних навичок, наскрізних вмінь та навичок здобувачів освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа». Запропоновано приклад етапу проекту «Весна – писанками красна» предмета «Технології», який ілюструє можливості та перспективи використання проектної роботи в освітній практиці для реалізації діяльнісного підходу відповідно до вимог оновленого Державного стандарту базової середньої освіти та положень Концепції «Нова українська школа». Підкреслено важливість і актуальність проектної діяльності в освітньому процесі з урахуванням вимог сучасного ринку праці.

Ключові слова: діяльність, проектна діяльність, освітній процес, технології.

S. Kryvoruchko,
Teacher of labor
training (technology),
Bilkovetsky Lyceum of Korostyshiv
City Council Zhytomyr Region

Project activity as a means of implementing the activity approach in the lessons of labor education (technology)

Abstract. The article analyzes modern trends in education and pedagogical approaches, which are aimed at activating the educational process and increasing the motivation of students in the classes of the educational subject «Technology». The

role of project work as an effective way to involve students in active learning and development of practical life skills is investigated. The essential characteristics of the activity approach are considered and how project work can contribute to the implementation of this approach in classes of the educational subject "Technology" is described. The advantages of project work have been identified: the formation of independence, communication skills, cross-cutting skills and skills of education seekers in accordance with the "New Ukrainian School" Concept. An example of the stages of a successful project of the educational subject "Technology" is offered, which illustrates the possibilities and prospects of using project work in the educational practice of implementing activities. The importance and relevance of project work in the educational process, taking into account the requirements of the modern labor market, is emphasized.

Keywords: activity, project activity, educational process, technologies.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Новий Державний стандарт базової середньої освіти та положення Концепції «Нова українська школа» спрямовані на радикальне вирішення давно заявленої проблеми – оптимізації освітнього процесу, системного переходу від знаннєвої освітньої парадигми до парадигми діяльнісної, яка полягає у реалізації компетентнісного та діяльнісного підходу у навчанні [1; 4].

Підхід до освіти, спрямований на розвиток ключових компетентностей та умінь особистості, використання теоретичних знань на практиці, формування навичок самоосвіти і роботи в команді, успішну інтеграцію в суспільство і професійну самореалізацію у майбутньому, визначено як діяльнісний.

Щоб освіта досягла своїх цілей як для кожного конкретного індивіда, так і для соціуму загалом, базуватися вона має на життєвому досвіді особистості – таке одне з концептуальних положень педагогічної теорії Джона Дьюї, що передбачає зміст проєктної роботи. Пріоритетом в ній є збирання необхідної інформації, вміння її аналізувати з різних точок зору, здатність логічно обґрунтовувати позицію, виявляти проблеми та знаходити для них шляхи вирішення, застосовувати отримані знання для вирішення проблемних ситуацій [6; 7].

Організація педагогічного процесу в контексті зазначеного підходу передбачає розгляд такої педагогічної категорії, як технологія діяльнісного методу навчання, під яким розуміємо отримання здобувачем освіти знань не в готовому вигляді, а шляхом самостійної пізнавальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державний стандарт базової середньої освіти базується на принципах компетентнісного та діяльнісного підходів. Активні методи навчання є способом реалізації ідей і змісту Нової української школи.

Нова українська школа – це середовище інтеграції змісту освітніх галузей з метою формування у здобувачів освіти наскрізних навичок, які стануть їм у нагоді у реальному житті. Серед методів інтегрованого навчання сучасних здобувачів освіти виділяємо проєктну діяльність.

Важливість формування навичок проєктної діяльності, умінь розробляти і реалізовувати проєкти в рамках тем, що вивчаються на основі базових знань

і ціннісних орієнтирів, розглядається в дослідженнях багатьма вченими. Так, теоретичні концепції Д. Дьюї послужили основою розробки американськими педагогами У. Кілпатриком і Е. Колінгсом методу проєктів. Вони вказували на важливість спрямованості діяльності дитини на розвиток мислення на основі особистого досвіду.

Значний внесок у зміст технологічної освітньої галузі зробили О. Коберник, В. Мадзігон, В. Сидоренко, Д. Тхоржевський, Г. Терещук та багато інших вчених. В Україні групою науковців – О. Коберніком, Г. Терещук та ін. – у чисельних статтях, посібниках розкрито проблеми теорії та практики проєктного навчання у закладі загальної середньої освіти.

Водночас, на думку Л. Савченко, технологія проєктування передбачає наявність проблеми, для вирішення якої необхідне поєднання знань і дослідницької діяльності [8: 27].

Проєктна діяльність є однією з найперспективніших складових освітнього процесу, оскільки створює умови для творчого саморозвитку та самореалізації дитини, формування необхідних життєвих навичок. Саме у такій діяльності реалізується самостійне здобуття знань, систематизація знань, орієнтація в інформаційному просторі, вміння виявляти проблеми та приймати рішення тощо.

Мета статті: розкрити особливості застосування проєктної технології на уроках трудового навчання (технологій) для підвищення рівня знань і вмінь здобувачів освіти закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Методи дослідження. У дослідницькому процесі використовувалися такі методи: спостереження; аналіз навчальних, наукових теорій і методичних матеріалів; узагальнення джерел інформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У межах нових стандартів змінюється позиція вчителя під час освітньої взаємодії. Головне завдання педагога – спонукати дитину до самостійної діяльності на уроці, вибирати засоби навчання, які дозволяють враховувати особливості його особистості, що виховують активну, мислячу особистість, яка усвідомлює себе суб'єктом власної діяльності.

У вересні 2021 року до базової школи прийшли діти з початкової школи, які розпочали навчання за Державним стандартом середньої базової освіти та Концепцією «Нова українська школа». Вчителі освітньої галузі «Технології» продовжили роботу з цими учнями у діяльнісному підході, розпочату вчителями початкової ланки. Крім того, вчителями базової школи, відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти та положень Концепції «Нова українська школа», реалізується процес переходу від зовнішнього до внутрішнього оцінювання досягнень здобувача освіти [2; 5]. Таким чином, учителем через практики діяльнісного підходу вирішується низка важливих педагогічних завдань.

Сучасний вчитель має великий вибір педагогічних технологій реалізації діяльнісного підходу. Серед них – проєктно-дослідницька технологія. Слід зазначити, що проєктна діяльність є інтегративним видом діяльності, яка забезпечує координацію різних сторін процесу навчання та виховання:

трудової, перетворювальної, навчальної, теоретичної та практичної діяльності. Вона спрямована на самостійну діяльність учнів: індивідуальну, парну, групову. Особливістю проєктної діяльності технологічної галузі освіти є її дослідницький характер.

Зауважуємо, що для успішної реалізації проєктної роботи важливою є роль педагога, а саме його вміння визначати разом із дітьми цікаві теми, фасилітувати за допомогою відкритих запитань, підтримувати учнів на всіх етапах проєктної роботи [3].

Фасилітація вчителя за допомогою відкритих запитань задля підтримки здобувачів освіти на всіх етапах проєктної діяльності може включати систему роботи з відкритими та закритими запитаннями. Її особливістю є спонукання дитини до пропонування власних рішень під час освітньої взаємодії з дорослим, вільне висловлювання думки, ініціювання активності. В такій взаємодії вона відчуває себе важливою, почутою та здобуває досвід агентності, який полягає, перш за все, у збалансованій взаємодії між здобувачем освіти і вчителем.

Алгоритм проєктно-технологічної діяльності у процесі формування досвіду агентності здобувача освіти передбачає такі етапи:

I. Проблема.

Почати роботу варто з визначення кола дослідницьких запитань. Тема проєктної роботи має бути актуальною, реалістичною для виконання, значущою й цікавою для здобувачів освіти.

Важливо прислухатися до ініціатив здобувачів освіти та їх інтересів під час визначення кола дослідницьких питань.

II. Планування.

Передбачає узагальнення інформації, систематизацію раніше здобутих знань і власного життєвого досвіду здобувачів освіти. Це може бути командна робота, спільна діяльність з батьками й іншими дорослими.

III. Пошук інформації (дослідження) шляхом перегляду відео до теми, проведення інтерв'ю, опитувань, спостережень тощо.

IV. Продукт.

Продуктами проєкту можуть бути: вироби до свят, аксесуари та прикраси, сувеніри та обереги, вироби для оздоблення інтер'єру приміщень, швейні вироби, вироби з вживаних речей, корисні речі для загального побуту тощо. Саме під час цього етапу здобувачі освіти мають можливість відобразити зміст набутих у проєкті досвіду й знань, таким чином надаючи йому особливої значущості.

V. Презентація.

На цьому етапі здобувачі освіти мають можливість презентувати власний продукт відповідно до формату, у якому він створений: розміщують у просторі класу, у холі проводять екскурсії до власноруч створених об'єктів тощо. Невід'ємною складовою цього етапу є можливість для здобувачів освіти висловити власні думки, висновки, інсайти, адже у проєктній діяльності важливим є не сам продукт, а процес, до якого залучені діти.

VI. Підведення підсумків та продовження.

Здобувачі освіти рефлексують, діляться своїми враженнями, емоціями, думками та мають можливість планувати продовження проєкту або запропонувати тему для наступної проєктної роботи.

Таким чином, розроблення змісту проєкту реалізується по моделі «5П+1П».

Розглянемо орієнтовний опис етапу «Проблемні питання» проєкту «Весна – писанками красна» для учнів 5 класу.

Під час роботи над проєктом здобувачі освіти:

- обмінюються досвідом щодо народних традицій зустрічі весни, поглиблюють знання про традиції святкування Великодня в Україні;
- розкривають цінність і символіку унікального витвору української культури – писанки;
- співпрацюють й досягають спільних командних цілей.

На початку заняття для активізації та мотивації до освітньої взаємодії здобувачам освіти пропонується у колі передавати слово, пов'язане з темою проєкту, один одному будь-яким рухом, як-от: доторкнувшись черевиком до черевика, долонею до долоні, мізинцем до мізинця, кулачком до кулачка, плечем до плеча тощо.

Етап «Проблемні питання».

Проблемні питання:

- Як святкують прихід весни?
- Які весняні свята я знаю?
- Які традиції Великодня в моїй родині?
- Про що розповідає писанка?
- Які регіональні та місцеві особливості пов'язані з творчістю народних умільців?

Вправа «А чи знаєте ви, що навесні..!»

Педагог пропонує дітям в колі поділитися власними думками, інформацією про весну як пору року: які зміни відбуваються у природі навесні; як люди відзначають прихід весни; до яких весняних свят долучаються тощо. Вчитель пропонує кожному розпочати свою думку вголос словами: «А чи знаєте ви, що навесні..!»

Педагог починає першим: «А чи знаєте ви, що наші пращури початком року вважали 14 березня!»; «А чи знаєте ви, що тільки навесні ми святкуємо Великдень!» тощо.

Підсумок етапу. Орієнтовні запитання для обговорення:

- Що цікавого ви дізналися про весняну пору?
- Які свята відзначають навесні?
- Які традиції святкування Великодня існують у ваших родинах?

Для з'ясування ефективності в освітньому процесі організації проєктної діяльності на заняттях трудового навчання (технологій) проведено діагностичне опитування учнів 5 класу Більковецького ліцею на початку 2022 навчального року та у жовтні 2023 року (рис. 1).

Рис. 1

Результати демонструють покращення мотивації здобувачів освіти до навчання після використання проєктної технології вчителем трудового навчання (технологій) в освітньому процесі.

Висновок. Педагогу важливо створювати траєкторію руху в проєктній діяльності здобувачів освіти відповідно до їхніх потреб й інтересів, освітніх завдань. Водночас гнучкість і ситуативність педагога, уміння йти за запитом, потребами та вподобаннями дітей актуалізується під час всіх етапів проєктної роботи. Тобто, якщо на початку проєкту планувалося створення певного продукту, а в ході реалізації учні запропонували зовсім інший його формат, то така ситуація буде можливістю для педагога проявити якості фасилітатора й підтримати ініціативи дітей.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16>.

2. Кирилюк Р. О. Критерії оцінювання модельних навчальних програм адаптаційного циклу базової технологічної освіти. *Створення, підтримка та розвиток безпечного освітнього середовища в закладі освіти* : збірник матеріалів регіон. наук.-практ. інтернет-конф. (12 грудня 2022 року) / КЗ «Житомирський ОШПО» ЖОР, Кафедра педагогіки й андрагогіки. Житомир, 2022. С. 36-37. URL: <https://repository.zippo.net.ua/files/original/05b9871becdb848b5d6ba9682ed661cc.pdf>.

3. Кирилюк Р. О. Ціннісні підходи педагогіки партнерства через ефективну педагогічну взаємодію. URL: <https://conf.zippo.net.ua/?p=150>.

4. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.

5. Навчальна програма з трудового навчання для 5–9 класів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/onovlennya-12-2017/2-trudove-navchannya-5-9.doc>.

6. Проєктна робота в початковій школі : метод. посіб. із фасилітації проєктної роботи з учнями 1–4 класів. Запоріжжя : СТАТУС, 2023. 212 с.

7. Проектна діяльність у школі / упоряд. М. Голубенко. Київ : Шк. світ, 2007. 128 с.

8. Проектна діяльність у технологічній освіті : наук.-метод. посіб. / під заг. ред. В. С. Пikelьної. Кривий Ріг, 2012. 295 с.